

УДК 330.322.01+338.2

Слободянюк Н.О.*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів та банківської справи
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Статтю присвячено обґрунтуванню концептуальних засад розробки інвестиційних стратегій розвитку національної економіки, які передбачають розбудову інвестиційного ринку України. Доведено, що основою моделі ринку інвестицій має стати концепція економічної рівноваги. Вона передбачає збалансування інтересів учасників ринку, врівноваження інвестиційного попиту і пропозиції через механізм ціноутворення на інвестиційні товари, застосування системи заходів антимонопольного регулювання. Запропоновано дефініцію інвестиційної стратегії як складової загальної стратегії функціонування національної економіки.

Ключові слова: інвестиційні стратегії, національна економіка, розвиток, концептуальні засади

Слободянюк Н.А. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РАЗРАБОТКИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ СТРАТЕГИЙ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Статья посвящена обоснованию концептуальных начал разработки инвестиционных стратегий развития национальной экономики, предполагающих развитие инвестиционного рынка Украины. Доказано, что основой модели рынка инвестиций должна стать концепция экономического равновесия. Она предусматривает сбалансирование интересов участников рынка, уравновешивание инвестиционного спроса и предложения через механизм ценообразования на инвестиционные товары, применение системы мер антимонопольного регулирования. Предложена дефиниция инвестиционной стратегии как составляющей общей стратегии функционирования национальной экономики.

Ключевые слова: инвестиционные стратегии, национальная экономика, развитие, концептуальные основы

Slobodyanyuk N.O. CONCEPTUAL BASES FOR DEVELOPING INVESTMENT STRATEGIES FOR THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

The article is devoted to the substantiation of the conceptual foundations of the development of investment strategies for the development of the national economy, which include the development of the investment market in Ukraine. It is proved that the concept of economic equilibrium should become the basis of the investment market model. It involves balancing the interests of market participants, balancing investment demand and supply through the pricing mechanism for investment goods, the application of antimonopoly regulation measures. The definition of the investment strategy as a component of the general strategy of functioning of the national economy is proposed.

Keywords: investment strategies, national economy, development, conceptual foundations

Постановка проблеми. Ефективний економічний розвиток України значною мірою залежить від інтенсивності залучення фінансових ресурсів у пріоритетні галузі народного господарства і розробки відповідних інвестиційних стратегій [1, с. 281]. Значних інвестицій потребують підприємства реального сектора різних галузей національної економіки, які мають застарілі основні виробничі фонди і низький інвестиційний потенціал, унаслідок чого не спроможні динамічно пристосувати їх до мінливого зовнішнього середовища. Стратегічний розвиток держави та суспільства можливий завдяки спланованій та чітко розробленій інвестиційній політиці, яка дозволить у найближчий час вивести з кризового стану економіку України, підняти на новий рівень її конкурентоспроможність за рахунок виробництва якісної продукції у відповідності до світових та європейських споживчих вимог. Сутність, значення та роль інноваційно-інвестиційної діяльності визначається змістом кардинальних перетворень у світовій економіці, що відбулись під впливом науково-технічного процесу (НТП) впродовж останнього століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розробки інвестиційних стратегій національної економіки знаходяться у центрі уваги багатьох учених. Пузирьовою П. В., Ковальською Ю. Г. досліджено теоретичні аспекти фінансових інвестицій, їхні особливості, форми та стратегічні напрями [2, с. 85]. У полі зору Захаріна С. В. знаходяться теоретико-методологічні засади формування стратегічних орієнтирів інвестиційного розвитку регіонів [3, с. 456]. Високо оцінюючи науковий доробок указаних авто-

рів, слід визнати брак системного підходу до обґрунтування цілей, задач, інструментів інвестиційного забезпечення функціонування національного господарства в стратегічному аспекті.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету дослідження, яка полягає в обґрунтуванні концептуальних засад розробки інвестиційних стратегій розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний інвестиційний ринок – це регулятор сукупності економічних відносин, що виникають між продавцем інвестиційних ресурсів та їхнім покупцем, – резидентами різних країн [4]. Він відрізняється від інших ринків специфічним характером свого товару, яким виступають міжнародні інвестиції. В економічній літературі міжнародні інвестиції визначаються як міжнародні потоки капіталів, що здійснюються у формі прямих та портфельних інвестицій. Відповідно, міжнародний інвестиційний ринок поділяється на ринок об'єктів реального інвестування та фінансовий ринок.

Існує багато визначень поняття «інвестиційний ринок» у науковій літературі, але однозначного трактування до сих пір не вироблено [5, с. 87]. Багато фахівців розглядають інвестиційний ринок як ринок об'єктів інвестування, поділяючи його на ринок об'єктів реального інвестування та ринок інструментів фінансового інвестування. Закордонні економісти, як правило, ототожнюють інвестиційний ринок із фондовим ринком, так як основними формами інвестицій в розвинутих економіках являються інвестиції у цінні папери.

В Україні становлення інвестиційного ринку відбувається досить суперечливо через структурні деформації розвитку економіки в цілому і інвестиційної сфери зокрема. Заходи щодо покращення інвестиційного клімату є недостатніми, а сама інфраструктура інвестиційного ринку поки що знаходиться у стані формування. Держава втратила контроль над процесом руху капіталу та його соціально-економічною ефективністю, наслідком чого є: призупинення інвестування, тінізація економіки та соціальне розшарування населення, яке досягло значних розмірів, призвело до дестабілізації соціально-економічного розвитку. Система державного управління інвестиційною діяльністю обмежилася законодавчо-нормативним регулюванням та дією стихійних самоорганізуючих механізмів ринку. У результаті економічні цілі діяльності суб'єктів інвестування та механізми їх досягнення виявилися неузгодженими, різноспрямованими, що зумовило неефективне використання інвестиційних ресурсів.

Інноваційно-інвестиційна діяльність у широкому розумінні цього терміну є цілеспрямованим процесом змін, в якому органічно поєднанні процеси створення інновацій, їх фінансового забезпечення та реалізації в національній економіці для забезпечення стійкого соціально-економічного зростання [6, с. 115]. Поняття інноваційно-інвестиційної діяльності може розкривати двома способами: по-перше, це інноваційний процес, який має бути забезпечений інвестиційними ресурсами; по-друге, це інвестиційна діяльність інноваційного спрямування. Інноваційно-інвестиційний розвиток веде до поступового еволюційного безконфліктного та інтенсивного розширення виробничих потужностей певної національної економіки. При цьому формується «економіка знань» та відбувається поворот від «людини для економіки» до «економіки до людини». У цей же час виникає нова соціально-економічна реальність, багатогранна та з радикальними змінами, які вносять втілення надбань НТП в усі сфери життя. Відбуваються зміни в технологічній, економічній, професійній, просторовій, соціальній та культурній сферах життя суспільства.

Основним завданням функціонування інвестиційного ринку будь-якої країни є забезпечення безперервного обігу капіталів та їх використання у розширенні обсягів діяльності реального сектору економіки. Сутність інвестиційного ринку проявляється через його основні сегменти: територіальний, суб'єктний, об'єктний, функціональний, товарний, інституційно-секторальний [7, с. 59].

Сектор фінансових інструментів (у першу чергу – цінних паперів) належить до основних джерел інвестування інноваційно-інвестиційної діяльності та інфраструктурних перетворень у розвинених країнах, забезпечуючи, хоч і опосередковано, високий ступінь ефективності таких операцій. Інвестиційний продукт формується на фондовому, страховому, інших фінансових ринках, але формалізується і набуває якостей товару лише на ринку інвестицій.

Модель ринку інвестицій ґрунтується на концепції економічної рівноваги та передбачає збалансування інтересів учасників ринку, пов'язаних із ліквідністю фінансів домогосподарств, гарантією забезпеченості та прийнятною дохідністю інвестицій для досягнення рівноваги попиту та пропозиції на інвестиційний продукт. Метою державного управління інвестиційним ринком має бути узгодження інтересів усіх прошарків населення, а сам процес має бути чітко визначеним, регульованим та контрольованим суспільством.

У багатьох країнах із ринковою економікою інвестиційний попит і пропозиція врівноважуються через механізм ціноутворення на базі цін рівноваги на інвестиції та інвестиційних товарів: інвестиції – приріст інвестиційних товарів [8, с. 8]. У результаті ринок характеризується випереджальним розвитком інвестиційної пропозиції та відносно стабільним попитом. Для стимулювання інвестиційного попиту виробників товарів та розвитку конкуренції між ними держава застосовує систему заходів антимонопольного регулювання. Для України найбільш прийнятний інструментарій неокласичного синтезу, котрий дозволяє застосовувати як елементи державного впливу на інвестиційні процеси, так і реалізувати ринковий механізм інвестування, гармонічно поєднуючи та взаємодоповнюючи один одного.

Для довгострокового інвестиційного розвитку необхідними є стабільне правове забезпечення, ефективне інституційне, інформаційне та кадрове забезпечення. Інвестиційну стратегію слід розглядати як складову загальної стратегії функціонування національної економіки, яка є сукупністю цілей інвестиційної діяльності та програми заходів щодо їх досягнення, які структуровані у довгостроковій перспективі, взаємопов'язані з виробничою та фінансовою активністю, спрямовані на підвищення ефективності, прибутковості та конкурентоздатності національної економіки, або ж поєднують економічні цілі з досягненням соціального чи екологічного ефектів [9, с. 82]. Крім цього, дана стратегія постає як управлінське рішення, що за сутністю є фінансово обґрунтованою та ресурсно забезпеченою економічною моделлю поведінки підприємств у сфері їх інвестиційної діяльності.

Призначенням розробки і реалізації інвестиційної стратегії є сприяння сталому розвитку національної економіки. При цьому поняття сталості має диференціюватися для країн із різним рівнем економічного розвитку, адже у країнах, що розвиваються, кількісні показники обсягів інвестицій значно менше порівняно із розвиненими країнами. Разом із тим вони можуть демонструють більші їх темпи зростання, виходячи із базових умов інвестиційного розвитку. Розробка інвестиційної стратегії є доволі складним і творчим процесом синтезу, що поєднує аналітичні компоненти та ділову інтуїцію. Даний процес базується на аналізі та прогнозуванні загальних умов функціонування національної економіки, його інвестиційного клімату та кон'юнктури інвестиційного ринку; а також на врахуванні взаємозв'язку інвестиційної діяльності та загального функціонування, ресурсного потенціалу, техніко-технологічних і галузевих особливостей. Суттєва складність полягає у тому, що при формуванні стратегії доводиться користуватися узагальненою, неповною та неточною інформацією стосовно альтернатив розвитку національного господарства та умов зовнішнього середовища. При цьому постійно відбувається пошук та оцінка нових альтернатив з урахуванням місії та загального бачення організації, що може спричинити коригування інвестиційної стратегії.

У широкому контексті інноваційно – інвестиційне середовище є тією соціально-економічною сферою, що сприяє формуванню інноваційної політики та культури, виступає об'єктом інноваційно – інвестиційної діяльності аграрних підприємств, забезпечує різноманітність економічних потреб та інтересів [10, с. 126]. У вузькому значенні інноваційне середовище – це результат змін виробничого потенціалу національної економіки. Тому, основним принципом

структурування інноваційного середовища є принцип керованого переходу від стихійної організації інноваційного пошуку до формування нових соціально – економічних умов управління інноваційним розвитком національної економіки. Активна та скоординована мережа інноваційних структур, що представляють збалансоване інноваційне середовище формують інноваційний стратегічний шлях розвитку який є найбільш перспективним як для окремих підприємств, корпорацій, так і для країни в цілому, а формування такого середовища є гарантом як найактивнішого залучення підприємств до цього процесу та виступає одним із головних чинників економічного прогресу.

В основі концептуальних засад розробки інвестиційних стратегій розвитку національної економіки система принципів, до основних із них належать такі: загальні (залучення та використання ресурсів, відповідно до завдань розвитку; узгодження поточних потреб з його цілями; прийняття рішень відповідно до стратегії, яка стратегія розробляється у вигляді як стратегічних планів на різних економічних рівнях); специфічні (інвайронменталізму, відповідності, інвестиційної гнучкості та альтернативності, компетентності, мінімізації інвестиційного ризику, комунікабельності, інвестиційної привабливості та інноваційності) [11, с. 125].

Розробка інвестиційної стратегії передбачає поступове проходження послідовних етапів [12, с. 35]:

- аналіз зовнішнього середовища, який включає в себе: аналіз ринкового середовища, аналіз конкурентів, аналіз ринку альтернативних вкладень, оцінку інвестиційної привабливості проектів, які дозволяють реалізувати стратегічні цілі національної економіки;
- визначення можливих стратегічних альтернатив та складання їх списку із врахуванням обмежуючих критеріїв;
- складання переліку зовнішніх загроз та можливостей та порівняння їх із внутрішнім потенціалом національної економіки з метою визначення найбільш оптимальних параметрів інвестиційної стратегії;
- визначення інвестиційної стратегії, головною проблемою при цьому виступає вибір джерел інвестування та відповідно, типу інвестора;
- визначення інструментів реалізації стратегії, які дозволять з меншими витратами та мінімальним ризиком досягти поставлених цілей;
- встановлення термінів та параметрів реалізації інвестиційної стратегії.

Заключним етапом обґрунтування інвестиційних стратегій є економічний аналіз відібраних інвестиційних проектів, метою якого є встановлення на основі альтернативної вартості ресурсів доцільності їх впровадження проекту з погляду впливу на національну економіку [13, с. 133]. Для оцінки виробничих інвестицій використовують дисконтвані методи, для стратегічних позиціонуючих інвестицій – методи оцінювання реальних опціонів або теорії ігор. Економічна привабливість проекту – надзвичайно складне і багатогранне поняття, його характеристики, які генерують економічний успіх національної економіки і обумовлюють зацікавленість інвесторів та інших потенційних прямих та непрямих учасників проекту. З точки зору держави основною передумовою економічної привабливості проекту є відповідність його цілей цілям та стратегії національного розвитку. На динаміку інвестиційної привабливості проекту різною мірою впливають суб'єктивні

й об'єктивні фактори. Перші визначаються, перше, класифікацією внутрішніх процесів і характеристик інвестиційного проекту, які власне і формують його інвестиційну привабливість. Об'єктивні фактори відображають вплив інвестиційного клімату в державі, податковій та кредитно-фінансовій політиці держави, розвитку фінансових інститутів тощо. Показниками економічної привабливості проекту є: кількість додаткових робочих місць, обсяг фінансових ресурсів для їх створення; заощадження або генерація валютних ресурсів; екологічні наслідки реалізації проекту; чисті економічні вигоди; досягнення соціальних ефектів тощо.

Ефективність інвестиційного процесу значною мірою залежить від якості взаємодії об'єктів і суб'єктів [14, с. 223]. Постіндустріальна економіка кардинально змінює об'єкт інвестування, яким стає людина інтелектуальна. Її діяльність реалізується у відтворенні нових продуктивних сил, якими стають інтелект, нова інформація, глобальні інформаційні мережі Інтернет, що вимагає зміни методів та механізмів державного управління вітчизняною економікою.

Ефективність державного управління інвестиційним процесом значною мірою залежить від правильності встановлення об'єкта оцінки на державному рівні. У сучасних умовах в Україні об'єктом оцінки виступають окремі інвестиційні проекти, а не інвестиційний процес загалом. Для оцінки інвестиційного процесу загалом її критеріями мають бути: соціальний, економічний, правовий, техніко-технологічний, інтелектуально-інформаційний, екологічний, політичний, духовно-моральний. Метою оцінки ефективності інвестиційного процесу є встановлення рівня досягнення соціальних стандартів життя населення та ефективність алгоритму державного управління з виділенням його окремих складових.

Висновки.

1. Концептуальні засади розробки інвестиційних стратегій розвитку національної економіки передбачають розбудову інвестиційного ринку України шляхом подолання структурних деформацій, покращення інвестиційного клімату, формування відповідної інфраструктури, удосконалення методів державного управління, визначення пріоритетів інноваційно-інвестиційної діяльності.

2. Основою моделі ринку інвестицій має стати концепція економічної рівноваги, а саме: збалансування інтересів учасників ринку, врівноваження інвестиційного попиту і пропозиції через механізм ціноутворення на інвестиційні товари, застосування системи заходів антимонопольного регулювання.

3. Інвестиційна стратегія є складовою загальної стратегії функціонування національної економіки, яка є сукупністю цілей інвестиційної діяльності та програмних заходів щодо їх досягнення, які структуровані у довгостроковій перспективі, фінансово обґрунтовані та забезпечені економічними ресурсами.

Перспективами подальших досліджень є обґрунтування методичних підходів до розробки інвестиційних стратегій розвитку галузей національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Євдокимов В. О. Теоретичні засади формування стратегії державної інвестиційної діяльності / В. О. Євдокимов, А. О. Тимчук // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 33. – С. 276-282.

2. Пузирьова П. В. Теоретичні аспекти фінансових інвестицій, їхні особливості, форми та стратегічні напрями / П. В. Пузирьова, Ю. Г. Ковальська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 6. – С. 83-86.
3. Захарін С. В. Теоретико-методологічні засади формування стратегічних орієнтирів інвестиційного розвитку регіонів / С. В. Захарін // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Економіка. – 2011. – Вип. 17. – С. 454-460.
4. Пешко А. В. Міжнародний інвестиційний ринок: теоретичні та практичні аспекти його функціонування [Електронний ресурс] / А. В. Пешко, А. В. Назаренко // Державне будівництво. – 2007. – № 1(1). – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2007_1\(1\)_46](http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2007_1(1)_46)
5. Комашенко Т. А. Інвестиційний ринок України як об'єкт державного регулювання: сутність та механізми функціонування / Т. А. Комашенко // Економіка та держава. – 2009. – № 9. – С. 86-88.
6. Сімахова А. О. Теоретичне обґрунтування інноваційно-інвестиційних аспектів забезпечення позитивної соціально-економічної динаміки / А. О. Сімахова // Економічний простір. – 2012. – № 68. – С. 114-119.
7. Кобушко І. М. Інвестиційний ринок України: актуальні тенденції розвитку сегменту фінансових інструментів / І. М. Кобушко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2011. – № 4. – С. 54–61.
8. Божанова В. Ю. Теоретичні основи формування стратегії розвитку будівельних підприємств при інвестуванні в житло регіонів / В. Ю. Божанова, В. В. Гриненко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 23. – С. 6-9.
9. Філімонова О. Б. Теоретичні аспекти формування інвестиційної стратегії підприємств / О. Б. Філімонова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Економіка. – 2008. – Т. 89, Вип. 76. – С. 81-85.
10. Кравченко Л. О. Теоретичні підходи до аналізу поняття інноваційно – інвестиційні стратегії аграрного підприємства / Л. О. Кравченко // Бізнес-навігатор. – 2011. – № 2. – С. 123-127.
11. Шталь Т. В. Теоретичні основи реалізації інвестиційних стратегій транснаціональних корпорацій в умовах динамізму світової економіки / Т. В. Шталь // Економічна стратегія і перспективирозвиткусфериторгівлітапослуг.–2013.–Вип.1(2).– С. 119-126.
12. Гвоздь В. Теоретичні засади стратегічного управління інвестиційною діяльністю підприємств / В. Гвоздь, Р. Березницький // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2009. – № 30. – С. 35-36.
13. Пилипак О. В. Теоретичні та методологічні аспекти оцінки економічної привабливості інвестиційних проектів / О. В. Пилипак // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3(3). – С. 131-136.
14. Просович О. П. Державне управління інвестиційними процесами у контексті економічної теорії / О. П. Просович, Ю. Г. Бондаренко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2013. – № 754. – С. 220-226.